

L'economia catalana en el context global: nova globalització, política industrial i dinàmiques institucionals

Joan Pere Plaza, ESCI – UPF
joan.plaza@esci.upf.edu

Joan Ribas Tur, ESCI – UPF
joan.ribas@esci.upf.edu

Ramon Xifré, ESCI – UPF & Centre Sector Públic – Sector Privat IESE
ramon.xifre@esci.upf.edu

Abril de 2024

Abstract

Aquest treball pretén identificar l'impacte en l'economia catalana d'un triple repte en el context global i també algunes de les oportunitats que apareixen en el nou escenari.

En primer lloc, la globalització, una de les tendències econòmiques clau dels últims 40 anys, està en crisi. Les causes són múltiples, des de l'esgotament del model inicial i la crisi d'una "hiperglobalització descontrolada", fins a xocs externs de diversa naturalesa com el populisme econòmic, el proteccionisme, l'impacte de la Covid-19 en la reformulació de les cadenes de valor, o canvis en les aliances geoestratègiques i els conflictes armats.

En el marc europeu aquest context de crisi, a més, ha dut a una profunda reflexió sobre la pròpia pervivència del projecte d'integració tal i com s'ha conegut fins ara. Conceptes com el d'autonomia estratègica, la seguretat econòmica i, més recentment, el gir geoeconòmic del mercat únic, s'han convertit en referències constants tant en *policy papers* de la Comissió Europea com en la producció científica (Miró, 2023 o Herranz-Surrallés et al., 2024). En aquest mateix sentit, el recent *informe Letta*, encarregat pel Consell Europeu a qui fou President del Consell de Ministres d'Itàlia, marcarà l'agenda política europea 2024-2029 i posa l'èmfasi en la necessitat de dotar al Mercat Únic de les capacitats necessàries per a atacar amb prou energia i visió estratègica la transició en l'actual moment d'incertesa.

En l'actual escenari geopolític i geoeconòmic mundial, en el qual es juga qui liderarà les tecnologies de la quarta revolució industrial —intel·ligència artificial, 5G, internet de les coses, robòtica, etc.— seria un error llegir la pugna entre els Estats Units i la Xina exclusivament com una guerra comercial. El comerç hi és, certament, però els elements tecnològics i de lideratge i influència hi tenen un paper molt important. Fins a la data, Europa no hi és en aquesta competició i clarament va una passa per darrera d'Amèrica i Àsia en tecnologia.

En segon lloc, i amb punts de connexió amb aquest fenomen, els debats entorn a la política industrial i intervenció dels governs en l'activitat de les empreses s'han reactivat últimament (De Ville, 2023, Di Carlo i Schmitz, 2023; Rodrik 2004, 2022; BCE 2023; Xifré 2023). D'alguna manera, com anunciava també recentment el President Macron en el seu discurs a la Sorbona, la Unió Europea i els seus Estats Membres han de valorar fins a quin punt s'han d'ajustar les regles del comerç internacional, la competència dels mercats i la intervenció pública en sectors estratègics en un entorn tan canviant. En qualsevol cas, la idea dels anys 80 i 90 que la indústria no importava o no importava prou es veu ara clarament superada pels fets.

Les qüestions relatives als objectius més desitjables i els instruments més apropiats per "coordinar" o "orientar" el teixit productiu han guanyat en importància en el debat públic, en part per les mateixes raons que la globalització està en crisi. En altres paraules, perquè hi ha massa àmbits en els quals la política econòmica correcta segueix sent necessària i fa la diferència. En aquest sentit, recentment el BCE identificava les següents interdependències de les economies europees a les quals les polítiques industrials han de fer front: comercials, energètiques, en matèries primeres, digitals, financeres, migratòries i relacionades amb el mercat laboral (BCE 2023). Un plantejament solvent de les possibilitats de fer política industrial a Catalunya també hauria de tenir ben presents aquestes interdependències.

Finalment, en tercer lloc, Catalunya com tots el països o jurisdiccions que formen part de la UE no té competència exclusiva sobre aquest entramat de polítiques que acaben contribuint a la configuració del Mercat Únic, com son la comercial, la industrial o la de competència. Ara bé, això no vol dir que Catalunya no pugui actuar, a diversos nivells i en diversos fronts, per millorar la competitivitat exterior de les seves empreses i facilitar que participin activament dels fluxos internacionals d'inversions. Per tal d'aconseguir aquests objectius, el teixit econòmic i les administracions catalanes haurien d'entendre i participar adequadament en les dinàmiques institucionals de la UE que li siguin rellevants.

Catalunya va jugar un paper destacat entre les economies del Sud d'Europa en el moment de la primera revolució industrial. Després, al s. XX va consolidar una base industrial i exportadora notable. Fins i tot en l'actualitat, per sobre dels debats i les mancances, segueix sent una economia amb una potència exportadora que fa que més d'una quarta part de les exportacions espanyoles siguin catalanes. Consolidar aquest marc productiu els propers anys passa per aprofitar les oportunitats del nou entorn, tant si la globalització va a la baixa com alguns proclamen, som si senzillament s'està redefinint com diuen altres.

Referències

- BCE (2023). The EU's Open Strategic Autonomy from a central banking perspective. European Central Bank, No. 311.
- De Ville, F. (2023). The return of industrial policy in the European Union. Ghent Institute for International and European Studies. https://www.ugent.be/ps/politiekewetenschappen/gies/en/research/publications/gies_papers/2023-global-energy-crisis/the-return-of-industrial-policy-in-the-european-union
- Di Carlo, D., i L. Schmitz (2023). "Europe first? The rise of EU industrial policy promoting and protecting the single market". *Journal of European Public Policy*, 30(10):2063-2096. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2023.2202684>
- Herranz-Surrallès, A., Damro, C., & Eckert, S. (2024). "The geoeconomic turn of the Single European Market? Conceptual challenges and empirical trends". *Journal of Common Market Studies*, 1-19. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/jcms.13591>
- Letta, Enrico (2024). Much More Than a Market. Speed, Security, Solidarity. Document en línia, accessible a: <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf> (darera visita: 29 abril de 2024).
- Miró, J. (2023). Responding to the global disorder: the EU's quest for open strategic autonomy. *Global Society*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13600826.2022.2110042>
- Rodrik, D. (2004). *Industrial Policy for the Twenty-First Century*. John F. Kennedy School of Government. Harvard University.
- Rodrik, D. (2022). *An Industrial Policy for Good Jobs*. The Hamilton Project. Brookings Institution.
- Xifré, R (2023). Industrial policy in the EU and Spain: Recent debates. *Spanish Economic and Financial Outlook*, vol. 12, no. 4, 55-62.